

ВІСТІ

Братства кол. Вояків 1 УД УНА

Рік II.

Жовтень 1951

Ч. 10 (12)

Олег Лисяк

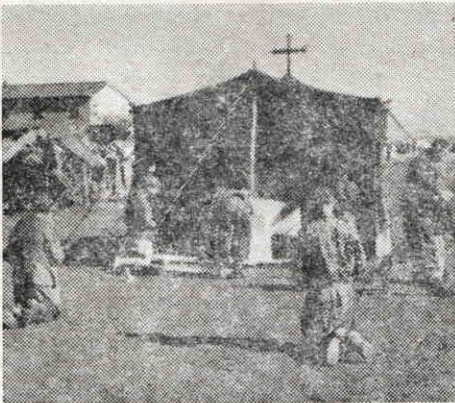
Під її Святим Покровом

Нема, мабуть, такого другого свята, яке мало б такі давні традиції в українському народі, як Свято Покрова Пресвятої Діви Марії, і яке, крім хіба Різдва та Великодня, так довго, себто аж до наших днів, перетривало б сторіччя і було святковане так урочисто ще сьогодні. Це свято втримало свою вагу, як ніяке інше, мабуть, тому, що воно є передусім святом вояцьким — Святом Зброї, і як у першу чергу таке свято воно перейшло до нашої історичної і релігійної традиції. Воно було таким вже в княжих часах, воно набрало своєї найбільшої ваги в часах розквіту козацької збройної сили, і воно, це Свято Покрова сьогодні, в часи ренесансу української військової доктрини, в часи визнання цієї головної державотворчої засади, що передусім власне військо є першою передумовою постання і існування Української Держави, — прийшло до повного повного значення як загальнонаціональне, всеукраїнське Свято Зброї. Тож і нічого дивного, що якраз це свято, свято Покровительки українського зяцтва, перетривало довгі віки, і що сьогодні все, що є національно-українське, святкує цей врочистий день. Це ж Свято народу, що все своє існування перевів у боротьбі, свято народу, що його поставлено на грані двох світів, це не лише станове свято військового цеху — це свято всіх, бо бути вояками судила доля всім українцям.

Очевидно, що можна це свято розглядати з різних точок погляду. Напевно промовці, коментатори чи автори статей писаних з нагоди цього великого дня, цього нашого вояцького свята, розглядатимуть його залежно від свого політичного, ідеологічного чи іншого світогляду. Нашим завданням, завданням журналу Братства кол. Вояків 1 УД, буде в першу чергу розглянення не самого свята з історичного чи політичного погляду, але з погляду практичної, стосованої релігійності вояка, і то зокрема в частині, в якій ми колись служили, в Першій Українській Дивізії УНА. Не було б сенсу деклямувати нам тиради про назначений до святкування релігійний день, який визнано військово-політичними чинниками за день свята вояка вже від віків — якщо би не проаналізувати при цьому стосунків до релігії у військової частині, кий колишні вояки мають святкувати в теперішній час це наше свято.

Яке ж назагал мало ставлення вояцтво 1 УД УНА до релігії, до свят-

кування врочистих святкових днів, до релігійних обрядів, до духовництва? Мабуть, кожному, не лише воякові нашої дивізії, відомо, як глибоко релігійною була наша частина. Вже перед постанням і зорганізуванням її поставлена була вимога духовної опіки для вояків Дивізії. Ця вимога була німецьким командуванням дотримана, і на доручення Великого Митрополита Кир Андрея Шептицького відійшла до Дивізії велика кількість польових українсько-католицьких духівників. Не бракло теж в Дивізії і

«У наметі поставили образ Пресвятої»

(Капличка в Бельярії, Італія)

духівників української православної церкви. Хто ж з нас не пам'ятає, як точно й вірно сповняла вся Дивізія свої релігійні обряди, хто ж не пам'ятає наших польових духівників-вояків, що під Бродами і під Фельдбахом стійко і з посвятою сповняли свій обов'язок? Хто не пам'ятає Великодньої сповіді коло Гляйхенбергу і Гнасу? Мені заховалося в пам'яті, коли після отримання розгрішення від капеляна, що сповідав кілька десятків метрів від головної бойової лінії, висповіданий вояк, крім покути, отримав ще на додаток пораду-пересторогу: «А уважай, сину, як будеш іти до себе, відмовляючи покуту... По дорозі на стежку до твоїх окопів стріляє ворожий снайпер...»

Так, Дивізія була релігійна, і це можемо сьогодні, святкуючи Свято Божої Матері вже в «цивілю», ствердити з чистим сумлінням. Це не була така зовсім легка справа, зокрема, коли взяти до уваги арелігійні настанови наших тодішніх «повелителів», для яких релігія, згідно з їх ідео-

Нашими очима:

Ч. 12

Це очевидно не є ніякий світовий, ні навіть український видавничий рекорд. Навіть в еміграційній скалі. Багато газет і журналів, що почали виходити під час великого ексоду українського народу після другої світової війни, видали вже багато сотень чисел своїх газет чи журналів, багато з них вже обходять котресь там ...річчя своєї появи.

В нашому випадку йдеться лише про дванадцять чисел журналу Братства кол. Вояків 1 Української Дивізії «Вісті». Це не багато, і ми не очікуємо ні привітальних телеграм від наших прихильників, ні скреготу зубів наших «приятелів». Нам лише приємно, що не зважаючи на всі процотва «людей доброї волі», яких вже поява цикльостилевого першого числа «Вістей» гірко колола в очі — ми втримали протягом цілого року наше скромне видання, яке в міжчасі зуміло знайти дорогу до сердець кількох тисяч наших колишніх товаришів зброї, — а навіть, що більше, до сердець об'єктивних «цивілів».

Без субсидій будьяких партій, без великих фондів (вони не перевищували на початку нашої «видавничої діяльності» цілих 100 НМ), засоблені лише однією, дуже потрібною хобою — **впертістю**, і однією прикметою — **вірою в слушність нашої справи**, ми почали нашу роботу.

Регулярно, як смерть, кожного місяця протягом минулого року з'являлись наші «Вісті». Регулярно отримували їх наші друзі в Європі, в Америці, в Австралії. Ми знаємо, що вони щомісяця чекають на появу «своєї» газети. Ми знаємо це, і тому після «Ч. 12» з'явиться наступне, і ми «тягнутимемо» нашу роботу аж до слушного часу, коли здійсниться наша мрія, і наші «Вісті» стануть фронтовою газетою українських вояків.

Хто зна, може це вже недалеко?

Лис

логією, була часто непотрібним баястом, а не раз і чимсь, до чого вони ставились явно вороже. Але супроти нас, наших богослужб, наших польових духівників, вони ставились з повною повагою, знаючи, що цього пункту дразнити не треба, бо ця справа заглибоко вросла сторіччями в душу українського вояка. В кожному разі можна сміло сказати, що релігійність дивізії аж ніяк не була справою обов'язкових щонедільних (Докінчення на 2 стор.)

Пор. Л. Корбут

Український старшина 1 УД

(Спроба характеристики на підставі спостережень в 1 УД УНА)

Вступні зауваги

Завдання, що його собі ставимо зараз — характеристика старшини 1 УД — є куди важчим, ніж характеристика, що її ми перевели у випадку рядового 1 УД. Там була така важлива для всякої характеристики чи опису перспектива. Автор — старшина 1 УД — вже силою свого військового ступеня і відповідної до цього функції в 1 УД мав змогу обсервувати, так би мовити, «згори» і «збоку». Він бачив, як виконував стрілець 1 УД його і його товаришів-старшин накази; не раз доводилось йому писати характеристики поодиноких стрільців, видавати свої opinie про них, коли йшлося про набір кандидатів на підстаршинські курси, а потім на старшинські школи. Врешті, спостереження пороблені на фронті і в полоні доповнили загальний образ.

Теж годі не згадати частих розмов на тему стрільця 1 УД і його прикмет з українськими і німецькими старшинами. Всього цього немає, або якщо і є, то куди меншою мірою, коли йдеться про характеристику старшин. Тут нема саме цієї перспективи збоку чи згори. Тут ідеться про опис зсередини, до певної міри про самокритику, а в найкращому випадку — про характеристику людей, що стояли на тому самому щаблі військової ієрархії, що й автор.

«Гнотіс автон»*) — велике і як же недосяжне для нас смертних завдання! Досконало розв'язати його — справа може навіть і не до переведення, але не менш зобов'язуюча. Маючи саме перед очима цю велику істину — «пізнай себе», що її хочемо поставити немов motto наших нинішніх розважань, беремось до теми.

Чи і наскільки наша характеристика такою буде, скажуть про це учасники 1 УД і читачі.

В усякому випадку, в автора добра воля керуватись тим і виключно тим вгорі зацитованим гаслом клясичного світу.

Об'єкт характеристики

Хоч при кінці існування 1 УД починав вже поволі витворюватись специфічний тип дивізійного старшини, а український старшинський корпус починав дедалі більше ставати одноцілим, все ж був це тільки початок певного процесу, що потребував ще довшого часу, щоб остаточно скристалізуватись.

Тому теж уважаємо за вказане поділити український старшинський корпус на дві засадничі категорії: ті старшини, що прийшли до 1 УД вже з старшинськими ступенями, і другі, що здобули їх у часі побуту в дивізії. Коли йде мова про перших — назв'їм їх «старі старшини» — то впрост неможливим є потрактувати їх як певну суцільну групу. Тут треба конче розрізнити поодинокі армії,

з яких вони походять. Суцільну групу становили ті старшини, що одержали свій старшинський ступінь у старшинських школах дивізії, і отак і будемо їх розглядати.

«Старі старшини»

Вони походили з таких армій: 1. українські армії Визвольних Змагань, 2. австрійська армія, 3. російська «царська», 4. польська, 5. червона армія, і 6. старшини Українського Леріону.

Годі зараз подати відсоток старшин із поодиноких армій. Обмежимось на загальному ствердженні, що перед приходом молодих старшин порядок відсотків відповідав черговому порядкові, вичисленому вгорі. Значить, найчисленніше були заступлені українські армії Визвольних Змагань, потім, ішли австрійська, російська і т.д.

Коли йдеться про першу категорію старшин — старшин з Української Визвольної Армії — відзначити треба її вірність ідеї боротьби за українську державу, доказом чого було їх в пе-

реважній більшості добровільне вступлення до 1 УД. Їх патріотизм і пошва та були деколи справді подиву гідні. Але не все спромогались вони чином підкріпити свої цілком ширі заяви. Не домагали вони під зглядом фізичної кондиції та військового знання, а вже цілком заводили, коли йшлося про впровадження, виховання, коротко, доведення з молодими вояками. Ми добре знаємо, де полягали причини цього невідрадного стану, але знання причин недомагань ще ні трохи не усуває їх, ані не спричиняється до успіху. А успіх, і тільки він один — рішає, і про нього виключно йдеться. Ми аж надто добре знаємо, що 25 літ цивільного життя, до того ще, в більшості випадків, в еміграційних злиднях, не могли спричинитись до піднесення військового стажу людини. Теж розуміємо, що революційні обставини, в яких творились наші українські армії часів Визвольних Змагань, внеможливіювали нормальний старшинський вишкіл. З тієї самої причини було там багато імпровізації, багато людей потрапляли до старшинського корпусу тільки тому, що відзначались національною свідомістю, або тому, що не було краших за них.

(Докінчення на 4 стор.)

Під Її Святим Покровом

(Докінчення з 1 стор.)

богослужб, чимсь, що сповняється так само, як стояння на стійці, чищення зборі тощо. Наша релігійність була чимсь, що здобуло собі признання німців. Немало до того спричинились і «залізні хрести», здобуті в бою нашими капелянами, і яких німці надто щедро не давали...

Нема в новочасній стратегії місця на гучні повідомлення про бій, що наступить, нема звуку сурм перед ударом, нема заповідей для всіх про січу. Не могли тому й наші вояки відмовляти загальної молитви перед боем, за взором княжих лицарів, за взором козаків, за взором ще навіть вояків першої світової війни. Штаби не розсилають перед боем загально-відомих попереджень про бій, і тому не можна було в нас зустріти образу сотень людей, що, клячучи, поручають душі і тіло своє Покровительці вояків.

Але кілька разів ті, хто вмів дивитись, могли побачити самотнього стрільця чи старшину, що, приклянувшись, розмовляв із Творцем Своїм і Пресвятою Його Матір'ю. Не на показ, не страху ради, а попросту тому, що він — український вояк, вояк Святої Покрови, що так робив його пращур на стінах Путивля, його праїд під Конотопом, його батько під Жмеринкою чи Вапняркою.

А коли прийшов гіркий час полону, першим виріс коло будинку штабу в Белярії невеликий намет із польовим вівтарем, де стільки вояків, що стратили все крім віри, шукало потіхи в своїй Покровительки. Чи ж не нагадуються слова Шевченка:

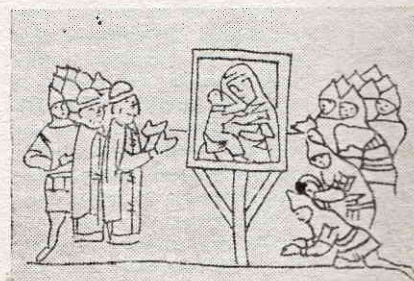
«У наметі поставили образ Пресвятої і крадькома молилися...»

Хто забув вечори в американському полоні коло Різзее, коли в небо неслась пісня: «О, спомагай нас, Діво Маріє»... і коли здивовані вартівники питались: «Як це так? То ви є ті «есеси», що проти релігії? В нашої армії нема вечірньої молитви...»

Так, вояки Першої Української Дивізії не були українськими вояками лише з уродження. Любов до Бога і Батьківщини була для нас головним рушієм, і не даром в нашої присязі, що ми її урочисто склали навесні 1945 року, не бракує слів:

«Присягаю Всемогучому Богові перед Святою Його Євангелією та Живо-творящим Хрестом, не шкодуючи ні життя, ні здоров'я скрізь та повсякчас під Українським Національним Прапором боротись із зброєю в руках за свій народ і Батьківщину — Україну... Так мені нехай в цьому допоможе Бог і Пречиста Мати. Амінь...»

Вояки 1 УД були вояками Покровительки Української Зброї і вони надалі уповають на Її Святий Покров. Тепер — і в днях боїв, що прийдуть.

Молитва перед боем
(З кенігсберзького літопису)

*) Значний вислів Сократа — «Пізнай себе самого».

М. Матчак
ст. дес. 1 УД

3 боїв куреня Вільднер

2)

В боях

Марш-наступ проминав без сутичок або боїв, бо ворог, боячись оточення, відтягав свої сили на Банську Шавницю. Тільки стежа, яка в'їхала до міста, звела перестрілку з кількома ворогами, в наслідок чого знищила їх і забрала мотоцикли, а з свого боку мала раненого стрільця М.

Першою увійшла до Банської Шавниці чота хор. Д., яка зломилася великий вуличний опір ворога і увійшла в глибоке місто. За нею увійшла сотня, яка мусіла його, однак, опустити, бо там увійшли німецькі частини.

Курінь перейшов забезпечувати місто від села Козельник. Другого дня перед вечором прийшов наказ наступу на село Козельник, через село Банську Белу та залізничний двір Жакель. Ворог встиг за цей час добре закріпитися. Розбудував на дорогах протитанкові перешкоди, на узгір'ях — стрілецькі становища та обстрільні точки. Однак чотирьом німецьким панцерним воям вдалося несподівано наскочити на ворога, вибити його зі становищ та розпорошити. Сотня пішла негайно до наступу, відкинула ворога остаточно та здобула доволі воєнного матеріалу. Тому, що вночі через темноту наступ перервано, доперва ранком дійшли передові на стацію Жакель та по короткій перестрілці зайняли її.

Під час зайняття становищ коло стації Жакель ворога куля сколила стрільця, а відламок гарматного стрільня поранив старшого стрільця Г. Це був прямо очайдух. Хоча сповняв службу вістуну коло сотенного, та не витримав, коли побачив «максима». Пішов з ним на становище та по короткому часі вже був ранений. Мав очевидно пеха. Просуватись вперед було неможливе. Ворог окопався та обстрілював нашу лінію, місто Банську Шавницю та село Банську Белу, де містився штаб нашого куреня.

Декілька наступів на стацію та горбок зайнятий чотою дес. Д. успішно відбито. Чота хор. О. витримувала також обстріл та наступи ворога зовсім відважно.

Та другого дня прийшла допомога. Нашій сотні приділено батарею гармат та чоту піхотних гарматок. Вони примусили ворога трошки промовчати та закопатись в землю. На цьому відтинку фронту вперше почали словаки перебігати на нашу сторону та давати звіт про стан, розташування та сили ворога. Переконавшись, що проти них стоять українці, словаки щораз частіше та численніше переходять на наш бік, що на німецьких відтинках трапляється рідко. Всіх перебіжчиків відсилаємо до штабу куреня, а звідти додому. Перебіжчикам чи полоненим було суворо заборонено щонебудь, крім військових речей, відбирати. Вогонь та обабічні наступи продовжувалися. Вночі, як звичайно тривала стрілянина. Під час сильного гарматного обстрілу поранено важко стр. Г. На зойк товариша, не зважаючи на ворожий вогонь, вискочив стр. М., щоб його

рятувати. Та при цьому його самого було поранено. За відважний вчинок нагороджено його залізним хрестом другої класи. Стр. Г. помер зараз по приїзді до лічниці. Його поховано на цвинтарі героїв, разом зі стр. Л., в Банській Шавниці.

Не дивлячись на тяжке положення, гумор не покидав стрільців. На безперервно обстрілюваній стації Жакель скорострільники принесли патефон та слухали на переміну то музику, то розриви стрілен. Опісля, коли я говорив з перебіжчиками, вони подивлялись відвагу наших стрільців та іронію в обличчі смерті.

Ворог безперервно діяв літаками, і одного дня під час атаки літаків чотар Д. був тяжко ранений в обидві ноги. Він скоро прийшов до здоров'я у шпиталі в Чехії.

Постачання їжі та амуніції відбувалось лише вночі. Виснажена сотня чекала на зміну, яка вечором 9 жовтня наступила. Сотня з куреня «Кедген» перейняла нашу лінію окопів. Ми всі думали про відпочинок, та надаремно. Наш курінь перекинули на відтинок фронту через с. Кольпахи під с. Бабіну, яку конечно треба було здобути.

Марш через гори й ліси по поганих, розмоклих, а до того каменятих дорогах валив обвантажених амуніцією стрільців з ніг. Та нічого не парадив. Наказ мусиш виконати. Отже, щосили вперед.

Опанувавши вночі вихідні становища в лісі, розпочались приготування до наступу.

День мрячний, нічого не видно. Курінний висилає стежі, які натрапили на ворожу стежу та мали при тому одного раненого. Командир тримає з полком телефонічний зв'язок та особисто провіряє вихідні становища.

Година 17-та. Курінь рушає в наступ. Під загальні вигуки «слава» та під гураганний піхотний вогонь ворог був змушений опустити свої добре розбудовані становища та село Бабіну, запаливши перед ним великі стіжки збіжжя. Більшим силам ворога вдалося втекти поїздом. Палаючі стіжки освітлювали цілу ніч село та його околиці. Крім цього, раз за разом запалювались у повітрі сигнальні та запальні кулі, тут і там грали кулемети чи цокали кріси. О другій годині після півночі добуваюсь з тяжкою бідою до зайнятого вже села. Головні троси виражено окруженою дорогою з Банської Шавниці на Крупину.

На Банську Бистрицю

Ранок. Тут і там відкликаються кулемети, а далі ворог розпочав сильну артилерійну підготову. Перед полуднем ворог почав наступ на становища третьої сотні, при підтримці літаків, гранатометів та артилерії. Під натиском переважаючих сил ворога, мусіла вона дещо відступити. Наказ — і друга чота другої сотні йде на допомогу. Вже при займанні становищ паде від ворожої кулі вистун і роевий Д. Його поховано на цвинтарі героїв в Банській Шавниці. Тоді теж поранено стрільців К. і П.

Стає загроза, що мусимо опустити село Бабіну з поважними втратами. Та своєчасно надходить допомога. Одна сотня з іншого куреня вдаряє на ворога з правого крила, при допомозі «небельверфера». Не знаючи, що діється, ворог втікає панічно в напрямі міста Зволень, яке, за словами червоних комісарів, мало стати другим Сталінградом.

Причиною цілоденного наступу ворога, згідно з оповіданнями полонених, були докори зі сторони большевицьких комісарів, які закинули партизанам, що вони боягузи, коли дались кільком українцям вибити із так сильно розбудованих становищ.

26 жовтня приходить наказ. «Ранком починаємо наступ крізь гори та ліси на Зволень. Взяти потрібну кількість амуніції та харчів.» Троси мусіли залишитись, бо шляхи були міновані і обсажені ворогом. Їх треба було здобувати. В такий спосіб наше постачання було якийсь час перерване.

Цілоденний марш горами виснажував стрільців до останнього. На щастя, ніде ворог не ставив спротиву. Тут і там зустрічаємо пусті ворожі становища, зброю та військове знаряддя. Попри нас переходять втікачі з ворожого війська. Десь лівому крилі чути вибухи гарматних стрілен та клекіт машинових крісів. Перебіжчики оповідають, що ворог відступає на місто Зволень та Банську Бистрицю, які перетворено на правдиві твердині.

Заходить сонце. Сотня займає за наказом висоти, а сотенний жеде на дальші накази. З другою сотнею є курінний командир пполк. Вільднер. Вечером приготуємо вихідні становища до наступу. Сотник Т. частує присутніх горілкою із своєї невідсутньої полевой пляшки. Вислана розвідка виявляє, що село перед містом Зволень вільне від ворога, який перед вечором відтягнувся до міста. На наказ курінного, входимо до села і по цілоденному труді думаємо хоч трошки відпочити. Та не судилось. Приходить надзвичайний наказ найвищого командувача німецькими військами на Словаччині: «Банська Бистриця, столиця партизан, мусить ще нині вночі бути взята».

Це поділяло на хлопців, мов грім з ясного неба, бо німецькі частини переважно перекидалися з місця на місце автами, а ми — лише власними ногами. Мимо цілоденного маршу треба було відбути ще тих кілька десят кілометрів, а може ще й атакувати. Це все перевищує людські си-

(Докінчення на 4 стор.)

ли. Та військовий наказ для вояка закон.

На дворі темно. Лише з боку Банської Бистриці блискають гарматні дулові вогні. Мости порвані, треба обходити окрешними шляхами. Ворог опустив і Зволень. Переходимо його мовчки.

Нараз приходить наказ, в якому подається до відома, що ворог після короткого бою опустив місто. Він злякався оточення, бо наступаюча німецька дивізія «Татра» відтинала його останній шлях відступу.

Цікавим буде для читача, скільки правди з цим «другим Сталінградом». Отже, є факт, що ворог розбудував і уфортифікував долину, яка веде з міста Зволень до Банської Бистриці. Покрив її величезною сіткою добре збудованих та масових бункрів, перекопав двома протитанковими ровами та загородами. Асфальтову дорогу і залізничну лінію заложено протитанковими б'юками та підміновано. Всі мости на Гроні зірвано. На горах розбудовано різні обсерваційні пункти та становища для важкої і легкої зброї. Кожний квадратний метр землі був вкритий смертоносним вогнем. Коли б довелось брати це місто приступом, то не одне молоде життя згасло б. Та одначе словаки, пізнавши підлу політику большевиків, почали масово дезертувати з війська.

От здалека вже видніюють на овиді синіх гір вежі радіовисильні Банської Бистриці, на хвилях якої ще вчора мона було почути «Єслі завтра война» чи «Катушу». В місті почав вже діяти майже весь міський апарат. Ворог утік у Низькі та Високі Татри.

Година 9 ранку.

Ми машеруємо в місто, в якому ще нічю гуляв ворог. На краю міста зустрічаємо знайомих українців. Зайнявши відповідні забезпечення, сотня перейшла до відпочинку. Після двох днів довелось іти навздогін за ворогом, в гори. Вночі спускаємось в місто та машеруємо в напрямі сіл Брусно і Св. Андрей, а звідси в гори, на висоту 1680 м.

Тут зустрічаємо великі маси словацького війська, яке, кинувши зброю, вертає додому. В горах залишились лише справжні партизани: большевики, чехословацька парашутна бригада з великою кількістю зброї. В горах треба обережно просуватись. Довкруги мряка, не видно нічого на 10 кроків. Одинока наша сполука зі штабом — телефонічний дріт, який тягнуть наші телефоністи. Ліворуч іде третя сотня, праворуч — перша. Біля нас курінний і його штаб. Обидва з сотенним провадять сотню. Перед полуднем зліва чути клекіт кулеметів. Так, це б'ється третя сотня.

Вечором сотенний хоче нав'язати сполуку з сусідніми сотнями сигнальними ракетами, одначе вони не діють через густу мряку. Вночі перетинає нас ворожа рука телефонічний кабель. Над ранок вдалося телефоністам привести його до порядку. Морозний ранок. Мряка зникла, отже сигнальні ракети запалюються. Маємо вже сяку-таку сполуку. Багато партизан не сподівалось, щоб ми аж так далеко загнались за ними. Вони прямо самі лізли нам в руки. Їх роз-

Український старшина 1. УД

(Продовження з 2 стор.)

Все це, одначе, тільки виправдання і вияснення стану, що існував і некорисно відбився на цілому житті 1 УД, головню, її початкової стадії. При цій нагоді слід сказати собі і раз на все згадати, що військо, нинішнє модерне військо, це не спомини при чарці про минулі героїчні подвиги (деколи грубо пересаджені) і заяви готовності «ще раз піти в бій». Військо і участь в ньому нині — це посідання цілого ряду конкретних об'єктивних якостей, брак яких більше

зброювано та відсилено, як полонених. Під час сутинок з однією ворожою групою був поранений стр. Г.

По трьох днях, розбивши сили ворога, курінь вернувся назад до села Брусно. Звідси вимашерував на містечко Гродец. Наша сотня зайняла оборонну лінію в селі Крамніца між горами. Була половина листопада.

17. листопада сотня опускає село Крамніца, а в наказі стоїть: «Війна на Словаччині закінчена, триває лише партизанська діяльність».

Хлопці, мимомого, що машерували сотки кілометрів, були в бадьорому настрої. Хлібак у кожного був повний, «фельдфляша» теж. В кожного була здобута пістоля. Дрантиві німецькі вози та коні та озброєння замінені всім зовсім новим.

Від'їжджаючи з Нойгаммеру — крім кулеметів — нам бракувало ще крісів, машинових пістоль, а тепер сотня, а також цілий курінь, були вповні забезпечені військовим знаряддям, ще з надвишкою. Нагромаджено більшу кількість автоматичної зброї. Від перших днів стрільці рвались до бою, щоб лише здобути у ворога бракуючу нам зброю. Треба підкреслити, що не бракувало в нас советських автоматичних пістоль найновішого типу. Сотник Т. не ходив вже пішки, а їхав гарним військовим автом. Харчові запаси були також добрі. Багато військового майна відіслав курінь ще перед тим до Дивізії, як воєнну здобич.

Шістьох стрільців та підстаршин і сот. Т. відзначено залізним хрестом другої класи (в одній лише сотні).

30 листопада, під звуки дивізійної оркестри, привітав наш курінь полк. Дєрн зі своїм штабом у касарнях «Стефаника» в Жіліні.

Гордо ступали хлопці під проводом свого курінного полк. Вільднера, якого полюбили в боях та називали батьком, хоч він був чужинцем. В Жіліні, по двох днях відпочинку, наш курінь перейняв охорону міста.

Цікаве в цифрах:

На основі моїх записок, я зробив такі обчислення: Боевий курінь «Вільднер» був на Словаччині: днів: 145 (від 27. 9. 44 до 8. 2. 45); з того: 46 маршевих,

48 в боевих становищах,

45 в касарні (Жіліна),

6 на відпочинку.

Пройшли: 1598 км.;

з того: 1061 км. пішки (625 км. — боевий марш),

252 км. автом,

285 км. поїздом;

денно біля 35 км.

справі шкодить, ніж усе інше помагає. Треба вміти поставити крапку над «і» зійти вчасно зі сцени, головню, з військової. Лиху прислугу робить справі той, хто заради пропаганди несе свої старі кості, от тільки щоб показати хлопцям, яка то бойова «стара война». В практиці це тільки шкодить, а не помагає. Шкодить передусім тоді, коли за високими військовими ступенями і за споминами про давні подвиги криється таки дуже й дуже маленьке знання військового діла, що не стоїть ні в якій пропорції до вимог часу, завдань, а головню — чинів.

Зауваги ці стосуються однаковою мірою майже до всіх представників «старої войны», без огляду на те, чи повнили вони службу в армії УНР, в УГА, в російській чи австрійській. Кажемо — майже, бо були й дуже відрадні вийнятки. «Стара война» обдарила 1 УД і кількома насправду блискучими представниками. Згадати б тільки славної пам'яті майора Палієнка з армії УНР, що перейде до нашої військової історії, як старшина-артилерист, сотників Палієва, Ремболовича, поручників Макаревича, Попіловського і ще кількох. Тими старшинами гордилась 1 УД, і вони зробили в ній велику виховну роботу. На жалв, їх було так дуже мало...

Ми аж ніяк не відмовляємо їй решті старшин доброї волі бути корисними для справи; але, як вже з'ясовано напочатку, вони не спромогались, так просто не могли дати з себе того, чого дати хотіли, і тому їх участь у 1 УД не принесла справі військового вишколу, виховання і взагалі доведення поважніших успіхів, а часто такі виявились некорисною. Однією з таких некорисних прикмет, що довго покутувала в 1 УД, було їх невміння здобути собі такий конеший у війську авторитет серед вояцтва. Так, їх поважали, мали зрозуміння для їхніх ревматизмів і оншаланції в зовнішньому вигляді, але в парі з тим їх не все брали поважно. Через це терпіла дисципліна, а деколи навіть чинилась деморалізація. З моментом, коли для втримання порядку треба покликуватись на дату народження і на внуків — кінчається військо і починається фамільна атмосфера. У війську далеко з нею не заїдеш.

Старшини з польської армії відзначались більшим знанням вояцького діла, більшою енергією і кращою фізичною кондицією. Але на них лишилась прикмета польської школи — некорисна прикмета. Тяжко в коротких словах схопити суть цієї школи і її залишки в наших старшинах. З одного боку, була це нездорова «шляхетщина» з її трактуванням вояка, як чогось нижчого; невинна надухистість і невміння схопити як слід психіку вояка і його відповідно поправляти. Смішна дрібничковість, або, ще гірше — вузькість. Ментальність людини, що вже всього осягнула, і нічого більше їй вчитись. Її вплив дивним чином перенісся опісля певною мірою й на молодшу генерацію старшин, що вже вийшла з німецьких старшинських шкіл.

(Далі буде)

Ірена Лаврівська

„Веселий Львів“ у Дивізії

— Ідемо до наших хлопців! Ідемо до Дивізії! — стрілою пролетіло по театрі. Ніхто не питав, що, як і чому — а всі питали «коли»?

І прийшов цей день. Поїзд, повно руху й гамору... і за декілька годин висідаємо на залізничній станції Дембіца. Вже здалека видно вантажні машини. Двоє вояків в уніформах зголошуються до нашого мистецького керівника Зенка Тарнавського, і ми, як мухи, обліпили чотиритонівку, а на другу робітники поклали наші речі й декорації. І їде «карузеля» до дивізійного табору. Це «Веселий Львів» приїхав на гастролі до 1 УД. Приїхали — і зарілось від знайомих. «Сервус, Славку!» — «Дай Боже, Ірено!» «Ах, Оресте, як ти змужнів!» — «Ти б теж змужніла, якби тобі такого «шпрайса» дали!» — каже молоденький вояк, актор оперного театру, бл. п. Орест Сліпенький*). — Це були Зелені Свята, і всі вояки в зв'язку з нашим приїздом обіцяли собі перевести їх прекрасно. Ми й вони були вдоволені, навіть щасливі. Вони — могли врешті побачити «цивілів», за яких вже було їм тужно, а ми щасливі тим, що приїхали до свого війська. Щоправда, ті зелені уніформи трохи нас бентежили, та це враження помітно затирав галицький левик на синьому щитику, прикріплений на лівому рукаві кожної уніформи.

По привітаннях завели нас на обід до казино, опісля на мешкання, до одного з бараків, спеціально опорожненого для нас. А всюди піски, неначе в Сагарі (порівняння з уяви, бо Сагарі покищо не судилося мені бачити), а всі наші акторки прикрашені, причепурені, взуття на високих закублукх або на корках. За кілька хвилин пісок прикрив усе, тільки очі світили і уста усміхались, хоч між зубами теж скреготав пісок. Барак наш вміщений зовсім в боці, далеко від театральної залі й харчівні. Великий, багато кімнат, місця подостатком, одне слово, розмістились ми вгідно.

А у вечорі перша вистава. Враження по ній тяжко описати. Такого прийняття ми не сподівались, хоч «Веселий Львів» стояв вже на доволі високому мистецькому поземі і мав у своєму складі асів легкого жанру. Наші вояки шаліли з радощів, вітали негасяючими оплесками пару конферансе — Зенка Тарнавського і мене. Щиро сприймаючи наші дотепи, реагували кожний по-своєму. Ніна Муратова в своєму номері «Я маю всього чотирнадцятий рік» захопила всіх, а зокрема отих наших наймолодших вояків — і напевно не один нашу Ніночку досьгодні пам'ятає.**). А мій Юрко (Лаврівський. Ред.) своїм співом зробив просто «революцію» в залі. Танго «Синій сад» — це пісня дивізіонерів! І спогади з недавнього минулого овіяли душі наших хлопців — дорогі спогади, як видно було з реакції. І по цій пісні посилались карточки з залі з проханням співати це чи те. І він співав, ще і ще! а на

закінчення хтось із кінця залі гукнув «Клопоти жонатого» (може якийсь жонатий, що його Дивізія звільнила від тих «клопотів» — а тепер затужив за ними). Стефа Тарасевич із своїм «На чайочок прийди ти до мене» внесла свій питомий настрій, дотепи радника Шипки (Анатоль Муратів) та Міська Маколюндри (Ярема Стадник) довго ще курсували поміж дивізіонерами. Вистава пройшла знаменито. Ми ж були в особливому настрої, хотілось дати з себе все, щоб тільки розвеселити наших хлопців, а вони сприймали все, нагороджуючи бурхливими оплесками виконавців. По виставі знов повно знайомих, кожний хоче з тобою говорити, кож-

З гостини «Веселого Львова» в Нойгаммері. Стоять зліва направо: Стефа Тарасевич, Марта Тарнавська, поздає Юрій Лаврівський, в сорочці Зенон Тарнавський, на першому плані праворуч бл. п. Ніна Муратова.

ний дякує за відвідини. До нашого бараку хлопці поприносили всякого добра, зокрема того «плинного», і бенкетували з нами до пізньої ночі.

І так, як одна хвилина, минув тиждень, — а в ньому стільки вражень! Стрічаєш знайомих, і тобі цікаво, як вони відчували зміну в своєму житті. «О, здоров, Т.! як живеш?» У відповідь мій знайомий, кол. директор Рідної Школи в Б. зробив «невиразну» міну. «Що?» — питаю, — «нудьгуєш?» «Та знаєш, хотілося б побачити рідно, особливо сина, він же такий маленький. Хто зна, чи побачу його ще. Вдалось вийти ціло з Січових Стрільців, але тоді чоловік молодий був, а тепер вже не те. Але на війну ще хочу йти і піду, — нехай і я! Тільки син — йому ж усього кілька місяців.» І так, бідолаха, не побачив вже свого сина. Згинув під Бродами, не хотів ховатись за спиною інших. Ішов і згинув свідомий того, що його кров всякне в українську землю і зродить плід пімсти. — Син його росте. І з лиця, і характером до батька подібний!

І пригадалось мені, що ще у Львові одна з моїх знайомих пані Л. приїшла до мене з досить стурбованою міною. — Так і так, — каже, — ти мусиш мені допомогти. Той «смаркач» (мав тоді 19 років) Дьодько поста-

новив піти до дивізії, і його не прийняли, а він прямо в розпачі є: «всі мої товариші пішли, всі будуть вояками, а я, як та баба, сидітиму дома!»

І сталось. Малого Дьодька прийняли. І тоді в таборі я його побачила.

Та минув тиждень, довелося прощатись. Знову вантажні авта, і ми з жалем залишаємо табір «Гайделягер», лишаючи за собою куряву піску і українського старшину в уніформі сотника на сивому коні. Сотник приїхав нас супроводжати, цим разом лише він один. Це був ранок, і вся Дивізія була на вправах. Чомусь досьгодні пам'ятаю цю постать сотника, як з мармуру вирізьблену, злику в одну цілість із неспокійним білим конем. Приїхали ми на залізничний двірць, і ось несподіванка. На двірці повно військових. Ми думали, що це новий транспорт. Але ні, — це наші знайомі, «мешканці» Гайделягеру! Кожний якимсь способом вибрався від сьогоднішніх вправ, щоб могли нас супроводжати. Зза вуглів, зза дерев, зза кущів, як зайці, вистрибують наші хлопці, щоб попрощатись, старшини, підсміхаючись, вдають, що їх не бачать, а вони тим самим реваншуються старшинам. Над'їхав поїзд, останнє «до побачення», і ми їдемо в напрямі Львова. Тільки на залізничній станції Дембіца довго ще білили хустки, прощаючи нас.

* * *

І ще один раз був «Веселий Львів» гостем 1-шої УД, цим разом вже в Німеччині, в Нойгаммері***). Тоді вже Дивізія була в повному бойовому вигляді. І наша гостина вже мала дещо інший характер. Відчувалося більший «ригор», це вже була дійсно бойова одиниця, хоч це ж були ті самі наші хлопці з Гайделягеру. Одну з вистав наших, керівництво нашого театру організувало спільно з акторами — членами 1 УД. В півфіналі сценка п.н. «Во найкраща в світі жінка, це дівчина українка» виконана була дивізіонерами разом з акторами нашого театру. Актор Львівського Оперного Театру, а тоді член Дивізії, — Славко Малецький — співав дует із «Запорожця за Дунаєм» з нашою співачкою Мариною Лисяк. У фіналі ревії брали участь наші вояки-актори.

Відвідини «Веселого Львова» в Нойгаммері тривали біля двох тижнів. І знову чудовий час! Знову спомини, балачки з давно баченими хлопцями. А потім — від'їзд на чужину. «Веселий Львів» перебував тоді в Бреславлі і звідти мав їхати до Відня. Жаль було прощатись, бо вже всі знали й бачили ясно кінець. Під цим аспектом переводили ми наші гастролі.

І дійсно, за кілька місяців прийшли Броди, і з багатьма ми тоді в Нойгаммері бачились востаннє. Але все ж таки ми, актори «Веселого Львова», внесли в їх життя щось іншого, наші пісні принесли подих рідної землі, за яку вони пішли в огонь, багатьом ми може дали хвилину останньої радості або, принаймні, гарний спогад.

*) Загинув опісля під Бродами. Ред.

**) Загинула під час бомбардування в Німеччині. Ред.

***) На Великодні Свята 1944 р. Ред.

Л. Рихтицький
хор. 1 УД УНА

Хлопці з дев'ятої батареї (Спомин *)

Страх загнав мій шлунок прямо десь аж у ноги, і якби не коняка, що несла мене ласкаво на своєму худому хребті, я заплутався б у власних кишках, бо пішки йти ніяк не міг. І до фронту, мабуть, не дійшов би!

За мою спиною вистукували погони. Шо-ломи гармашів, навішані на всіх можливих гачках гарматних передків, і сонно погейкували погоничі. Це була чорна, дощова ніч, а на нашу очевидну згубу навіть місяць не хотів глянути. Навгад трималися ми розмоклої дороги і навгад коментували відгуки далекої стрільниці із фронту. В цю препогану ніч, коли вперше почули ми фронтові звуки, знаючи, що й нас туди чорт несе, почувались ми дуже погано...

Вістки з інших фронтів були зовсім задовільні. Західний котився як гураган по території «тисячолітнього» райху, а східний зібрався до останнього стрибка. У голові вертілася думка: чи не час завернути і піти назустріч Заходові?.. Поки ще час...

Ми всі хотіли на захід. Переорганізуватись, поповнити муніцію і — може станеться те для нас найлогічніше, із Заходом ми підемо ще раз на схід...? Та, на жаль, тепер ми їхали на східний фронт, без муніції, без фуражу і без найменшого ентузіазму до останніх корчів німецького союзника.

Кожний стріл із далекого ще фронту сполучувався в мене дивним дивом з явищем обважіння серця, і воно спало собі кудись вниз, і я мав враження, що воно вже минуло життя. Дехто радив ще перед тим перев'язати ногавиці, але я мав чоботи, і це мене кріпило надією, що моє серце мене таки цілком не залишить. Во «війна — війною», військо — це гарна річ, але коли їдеш на фронт із солониною в передках замість муніції, тоді можеш сподіватись усього, тільки не лаврових вінків. І такий фронт перестає бути магіетом, а набирає вигляду апокаліптичної бестії, що чигає на тебе з недвозначним наміром проковтнути тебе на додаток до всього того пирю, що вже по ньому перейшла.

То зовсім не виглядає так романтично, як пишуть по книжках про радість і ентузіазм тих баранів, що йдуть на заріз. Кому тоді до ентузіазму! Як тільки спереду гопне, ти присідаєш, якщо йшов, а сипиш, якщо дихав. Там катюші, танки, літаки й маси кровожадного війська а ти їдеш проти них із кірсом без муніції, з тілом без духа. Де дівається дух — гляди вище. Але їдеш, їдеш, наче само призначення тебе туди штовхає. А я ще й наказую. Навчений у школі із сліпими патронами. Я наказую, мені наказують, ти виконуєш, я виконую, і так пхаємо спільно нашу недолу. Але страх таки маємо порядний. Його ж видно! Ще за дня, по твоїх очах, мій брате, видно, що ти лякаєшся. Знай, що й я лякаюсь, як бісової матері, того фронту — але я тобі того не смію показати!

Дурне таке враження. За кожним кущем ввижається мені ворог, за кожною самітною хатою — танк, і не тільки мені. Що ближче до фронту то зникає сонність. Всі їдемо насторожені та пильно придивляємось до зустрічних предметів. Дорога веде прямо на схід, і кожний крок наближає нас до того поняття, яке від трьох днів, від початку цього спішного маршу з півдня, не дає нам спокою: правдивий фронт! Умовляю себе, що з фронту теж вертають люди, правда, часом без ноги або й без голови, але вертають. Найгірше, що оця довга дорога серед ночі дає так багато часу до роздумувань. І на маму в думках місце, не знаю навіть, де вона тепер, відколи евакуювалась з Галичини, і дівчина по голові ходить, також десь війна її понесла аж до Лінцу, і все моє життя так помалу і вперто прокочується перед очима.

Під'їздить хтось ззаду на коні. Один із німецьких підстаршин у батареї.

— Чи далеко ще фронт, хорунжий?

Смішно мені. Хоч і як боюсь, а сміятись хочеться. Ми всі лякаємось того фронту, але наші німці виглядають гірше за видушені цитрини. Скрізь оте питання: чи далеко ще фронт? І мені стає досадно.

— Ми вже на фронті і за часок заїдемо в становища!

— А їсти й спати не будемо?.. — з-під шолома лунає наївний запит.

За мене відповідають хлопці, що чують розмову, і хоч самим не до сміху, «деруть лаха» з німців.

— Нікс шляфен! Нікс фрессен! Рус шісен! Капут!..

Над ранком кінчаємо наш спішний триденний марш на фронт і 7. квітня 1945 року заїздимо в село, чиєї назви вже не пам'ятаю, бо недобитки мадярів і польова жандармерія половили всю мою увагу. Мої німці радіють, що це ще не фронт. Що тут маємо ще відпочити, і щойно — але про це радше ніхто не думає.

Змучені до краю коні об'їдаються свіжим сіном, погоничі обережно напоюють їх водою, гармаші лагодять похідний харч. Я йду спати з думкою, що майбутність сама по мене прийде, і я вже нічого змінити не можу. Засипаючи, бачу ще бліде обличчя хор. Олексі Горбача, мого шефа, що теж кладеться спати побіч.

Будить нас німкеня-господиня аж в обідню пору. Приготувала нам налисники й по кварти молоко. На вид їжі відчуваю голод і відпруження. А вона розчулюється над нами, над нашою молодістю, і проклінає війну, що забрала їй мужа і двох синів. Що їй сказати?

— Ес мус зайн... Так мусить бути! Що зробиш? Кажеться: трудно!

Після обіду переглядаємо коні. Бракує вівса. Тваринам позападали боки, сіно не заспокоює голоду. А зорганізувати немає де і немає що. Чого не вижерли крикливі мадяри, те похо-

вали німці, дістати не можна нічого. А без коней не буде чим їхати... на випадок наглої потреби.

О п'ятій год. пополудні від'їзд. Якраз перед хвилиною розповів мені мадярський хорунжий, що з цілого полку залишилось їх коло 70 чоловік, і вони тут кватирують, ждучи дальших наказів. 70 чоловік із цілого полку... Шкода, що мій шеф вже поїхав, не маю з ким поділитись приємною вісткою. Вістки про успіх першого полку Дивізії, що вибив большевиків із становищ і здобув 6 км. терену, трохи заспокоюють мене. Вже ж і ми б'ємо? А то завжди тільки нас...

Їдемо бойовим порядком. Захід сонця багрянить гармати й обличчя, мені ввижається кров. Може вже останній раз бачу сонце? Адже вночі в'їдемо в становища. Але мушу сказати, що чую, як десь із глибин моєї свідомості вилазить непевна «відвага», наче наперекір моему страху. Приходить вона трохи до голосу тоді, коли бачу, як побіч нас мчить на фронт ескадрон кавалерії. Якщо вони туди так поспішають, то можу й я помалу їхати.

Дороги трохи за день поприсихали. Темніє вже, і на заході видно тільки вузьке пасмо червоного неба. Ми в'їздимо між два ліси. Мій напрям — село Вірнбах. Цю назву мушу пам'ятати, бо як для Наполеона Австерліц чи Ваграм, так для мене Бірнбах! А як же!

Цієї проклятої діри, темної, як око пекла, осягаємо щойно біля 9-ої вечора. Задержавши цілу батарею під ослоною чорного лісу, йду вперед шукати того чоловіка, що біля якогось костела чекає на нас з наказом про вогневе становище. Йдучи, зударюсь цілим тілом з якоюсь перешкодою. Перепрошую і клену, бо це стовп. Хто поставив його тут серед дороги? Що за ідіот... і вже мовчу, бо я в рові, в болоті по коліна. Знов клену і вилажу на дорогу. Клену тепер за кожним кроком і чую, як зростає моя відвага, і мій крок твердне, ая!

Свічу нарешті ліхтарку, бо нічого не бачу навіть на три метри. В тому ж моменті й гащу бо з трьох боків дикий вереск:

— Авс!! Большевики обсервують село!! Зінд зі феррюкт?!

У моїх ногах оливо. Ото! Певно вже побачили мене, і як всадять із тяжкої гавбиці — не побачить мене більше моя мама! Але помимо страху кричу й собі:

— Тримай писок! Де тут є костел?!

Ніхто з німецьких стійкових чорт зна якої частини не знає тут жодного костела. Клену вже подвійно. Влажу в якусь хату, що виросла перед мною, як скеля. Ледве можу відчинити двері. На долівці покотом лежать

*) Спомин хор. Л. Рихтицького друкувався в журналі «Життя в таборі» в Риміні п. н. «Місяць фронту». Тепер містимо його скороченим і опрацьованим автором для «Вістей».

вояки. Сплять. Слабкий каганець світиться по-мертвецьки над ними, вікна закриті, в хаті атмосфера зовсім протилежна до моєї витривалості, і я скоро виходжу на двір, жаліючи, що не одягнув газової маски.

Минуло півгодини. Я віднайшов корчму, в ній теж повно війська, віднайшов війта, що його дочку згвалтували два тижні тому большевики, бувши ще в цьому селі — але костела нема! Під землю провалився. Ще раз дивлюсь на карту: е! А в дійсності нема! Що робити? До мене прилучається один з моїх підстаршин, затривожений довгою відсутністю, з ним троє чоловік, озброєних по зуби. Йдемо селом і гукаємо, по-нашому, по-своєму.

— Іване!! Іване!!

Мій підстаршина має дубовий го-лос. І має успіх. Знаходиться мій зв'язковий. Перш за все випиває він чарку гірчиці разом із своєю фамілією, бо ж туман, міг станути при вході в село, а не в якомусь саді під стогом сіна! Потім веде він нас на становище, що таки тут, у самому селі! Доїзд іде через глибокий рів з водою, гнилий місток і мазьке болото. Крім цього, большевицькі гранатомети б'ють по селі, бо з гори 606 вони мають сюди прямий вгляд. Треба добре окопатись із гарматами і чважати, щоб...

— Замкни хавку. Де поручник?

— На обсерваційній точці, пане хор...

— Телефон?

— Вже прокладений, апарат онтам, під деревом, пане хор...

— Іди й підведи сюди батарею. — Сам іду до апарату. Дзвоню і слухаю звіт телефоніста побіч мене про те, що вже раз, перед годиною, большевицька граната розірвала лінію. Тепер закладають хлопці другу, запасну. Голоситься мій шеф.

— То ти, Олесю? Хай це ясний шлях графить, — починаю діловито, і він мені з місця перебиває. Мушу скласти точний звіт про марш. Його голос лунає здалека, і я маю враження, що він старається говорити нишком. Коли питаю про це, він підтверджує.

— Перед нами на двісті метрів большевицька лінія... Мушу говорити тихо. Пам'ятай, пильнуй гармат, у твоїх руках наше життя...

Ну, додає він мені духа! Крім того, він змерз, як собака, креслить якраз стрільничий плян і жакливо хоче спати. Накінець:

— Добре окопайся. Большевики весь день б'ють. Мають багато муніції. Наша піхота сильно проріджена, хлопці ліниві, не окопуються як слід.

Моя відвага, що сміла на мент показати залакану голову, зникла геть, безслідно. Ціле щастя, що нема вже часу роздумувати. Над'їхала батарея, і почалося займання становища. Не так, як у школі, в соняшний день, по твердій дорозі, на згори відомі місця! О далеко не так!... Перш за все, темно, як у мурина... у вусі, під ногами мокро, кричати не вільно, бо серед ночі далеко чути, світла світити не вільно. Позицію вогневого становища треба вгадати. Школа, що нема біля мене якоїсь баби. Жінки мають тоншу інтуїцію, я не можу

вгадати, куди мені гармати спрямувати. От так, на сліпу!

Цієї то ночі, з 7. на 8. квітня, я став ворогом запряжених батарей. Все йшло добре, доки не стало йти зле. Виявляється, що в болоті коні й машини однаково нічого не варті. А ще до того коні, що вже тиждень вівса не їли. О годині 11-й заїхала четверта гармата правим колесом у рів, залишивши ліве на гнилому містку. Пів до третьої вона ласкаво дозволила собі нарешті на зміну цієї позиції, щоб — відібравши нам усяку можливість хоч короткого спочинку, занути на вогневому становищі. Четверта гармата! Шість пар коней і двадцять чоловік зболотились від стіп до голови, місток завалився, інші гармати вже якось окопались, заки наша газдиня надумалась виїхати з болота. Вона важить понад 7 тонн, і гадаю, що стільки важили теж усі благословення, що впали на неї, і все, що в світі, в цю клятву ніч.

Мої люди змучені до краю. Не маю сил наказувати їм окопування. Прикриваємо гармати галуззям, і нака-

Наші гармати в становищах

зую спати. З підстаршинами та кількома стрільцями находимо якусь хату, на диво, що вільну від воєнства, і розгосподарюємось. Приявний власник вітає нас чемно, розповідає, що ще недавно були тут большевики, і що поводитись з ним дуже гарно. Це, мабуть, на те, щоб ми не повелись гірше. Сам висипає на стіл мішечок яблук і пропонує зварити нам кави. Вари здоров, я вже сплю з надкушеним яблуком між зубами.

Чи довго я спав — не знаю. Будить мене зв'язковий телефоніст.

— Яка там знов холера? — вітаю його.

— Зміна становища, пане хор...

Щось вискочило з моїх уст, але воно тут не надається. На зв'язкового це й так не зробило враження. Клену, клену, аж стіни трясуться — і я з ними. Бо уявіть, серед ночі зміна становища! Значить або...

— Слухай, куди, назад чи вперед?

— Не знаю, пане хор...

— А, до холери! Буди хлопців!...

Ми вже всі на ногах. Через телефон отримуємо ще наказ — до відвороту. Маеш тобі Гандзю кнши — та не подавись ним. Вже видираємо! Нецілу годину пізніше батарея іде тією самою дорогою назад, по якомусь часі звертаємо вправо до села Крусдорф. В саме село в'їзимо вже

завидна. Тут маю дістати наказ про становище, від самого командира дивізіону. Чекаємо. Нарешті він приїздить бричкою в два коні. Вигідно їздить — думаю. Надутий, як сич на морозі, зовсім несимпатичний сотник Шлезінгер веде мене на становище: і дає наказ, забуваючи про «дрібницю»: напрям стрілу. Питаюся його аж при від'їзді.

— Ага... гут! Південний схід.

Поїхав. Батерія вже на місцях, погоничі відводять коней тими самими слідами, муніційна валка вибирається по муніцію, відстанемо трохи більше куль нарешті. Біля 8-ої ранку вже й телефонічна сполука з моїм шефом налагоджена.

— Який напрям стрілу, Олесю?

— Схід, — каже він.

— Схід?

— Чого ж питаєш?! Схід так схід, говорю виразно!

А мене мало шлях не трафив! Со-рок п'ять градусів різниці між ним і моїми гарматами! Він подасть команду: від основного напрямку стільки то, а стільки вправо — і я буду бити по наших людях!! 800 штрихів різниці!! Розповів я хор. Горбачеві про мій напрям, поблагословили ми нашого командира, і хлопці направили гармати як слід. А коли Горбач у цій справі подзвонив до дивізіону, ад'ютант байдужим голосом сказав, що командир змінив напрям на південний схід.

— Добре, але чому мене не повідомили?! Я був би стріляв по власній піхоті!!

— Менш, каже ад'ютант. — Таке нераз трапляється.

Це лише малий причини до здібностей наших німецьких командирів у дивізії. За такі штуки кров'ю платили вояки.

Гармати готові до стрілу. День став соняшний, погідний, світ радів із життя, за плечима в ліску цвірінькали пташки, ниви зеленіли весняною свіжістю, в повітрі розпливались рештки ранішніх мряк — а наші гармати готові до стрілу.

Село Крусдорф, 8. квітня 1945 року, година 8,30 ранку. Ця хвилина залишилась на все в нашій пам'яті. Ми віддали тоді перший стріл на против большевицькому фронті — перший стріл в обороні далекої, вже окупованої батьківщини. Перший... але не останній.

Спереду, від фронту, по дроті прийшов наказ готуватись до бою. Свідомість цієї святочної хвилини опанувала всіх гармашів батареї. Стало тихо, немов у святині, тільки від фронту лунала щораз густіша, приглушена віддаллю стрілянина. Знов дзвінок телефону, і зв'язковий серед цієї тишини передає мені слова вогневої команди:

— П'ятий заряд!... — мій голос лунає крикливо, нервово. — Вдарник! Перша сама!...

Перша гармата доступила цієї чести. Її обслуга спітніла з зворушення. Набій миттю готовий, гармаш несе його, як дитину, на руках до цівки, головою рукою добиває його вперед...

— Клян'... — лучнає чистий звук смертельного металю.

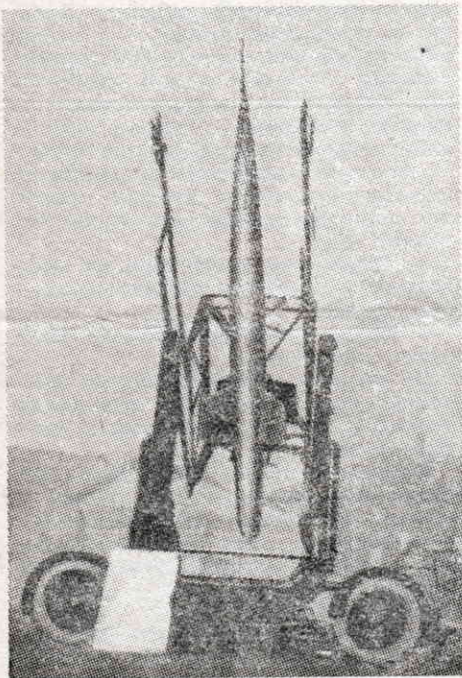
Задро дивляться інші на обслугу (Продовження на 9 стор.)

З військових новин

Нова ракета «Ерлікон»

В швейцарській газеті «Neue Zürcher Zeitung» від 5. вересня ц. р. читаємо, що на показі зброї, який відбувся місяць тому в Дюбендорфі, виставлена була між іншим і нова летунська й протилетунська зброя. Найцікавішою на виставці, з технічного боку, була без сумніву **протилетунська ракета**, з приналежними до неї вистрільною рампою та радарним апаратом.

Червона ракета має стрункий кадовб, довжиною приблизно 5 метрів, до якого прикріплені навхрест в його нижній частині 4 крильця. Вони, правдоподібно, є нерухомі, так що керування стрільня відбувається за допомогою газового струму. Як при всіх модерних високошвидких літаках, так і тут вистає з кадовба ракети металевий прут, який править, мабуть, за антену.

Ракета «Ерлікон» на вистрілній рампі.

Старт ракети відбувається з великого рухомого підвіззя, яке, подібно як і при гарматках, може обертатись на боки і вгору. Після вистрілу ракета скеровується до цілі з віддалі.

До цього служить т. зв. випромінювач, вбудований на чотириколісній причіпці, разом з цілою скомплікованою системою електричного керування. Цей випромінювач витворює радарні промені, направлені завжди на ціль. Після вистрілу ракета слідує цілий час за радарним променем, аж поки не досягне цілі. За допомогою цього способу керування на віддалі всі вимірюючі рухи літака будуть безуспішні, тому що радарний промінь безперервно за ним слідує і при тому впливає відповідно на напрям ракети. Випромінювач має дві, прикріплені на рухомих раменах, радарні антени, з яких одна, можливо, служить до винайдення цілі й до керування променів.

Дотепер ще не знаємо повністю, як

Вже сьогодні можна розпізнати, що червоні військові з'єднання в Кореї можуть уникнути знищення лише тоді, коли вони матимуть підтримку сильного летунства. Таким розпоряджає в таборі комуністів тільки СССР. Інтервенція летунства СССР у Кореї почалася вже сьогодні, і про це немає по обох сторонах ніяких сумнівів. Є тільки одне питання, — коли провід ОН схоче, згідно — буде змушений признати це?

ОН мусить підняти кинену руку, коли хочуть досягнути мілітарного вирішення, бо тоді ворожі сили мусіли б бути знищені без огляду на те, чи перебуватимуть вони в Кореї, чи на північ від ріки Ялю.

3. Мілітарно-географічні особливості

Насамперед залишається ще одне важливе питання, а саме, таємниця спричиненої советами трагедії. Чому для мілітарної дії? Кожний півострів, а особливо оцей, з релятивно малими вимірами, дає сильній морській флоту дуже догідні операційні можливості. До цього долучується та обставина, що в США воєнна флота — це якраз частина військових сил з найскорішою боеготовістю і найміцнішою вдарною силою, тоді як по стороні СССР морські з'єднання — ще якраз слаба точка.

Дійсно, у вересні 1950 р. альянтська морська висадка принесла перший вирішальний зворот у корейській війні. Але вже й перед тим покладові літаки авіаматок виконували велику частину завдань, які нормально припали б тактичним повітряним силам США. Участь сильних альянтських повітряних сил була в першій фазі війни головною тому можливою, що морське летунство в його діях не було обмежене браком летовищ, як це було щодо земних мисливців.

Дальша цікава й важлива особливість — це спеціальні умовини, які виявляє прикордонна полоса між Північною й Південною Кореєю вздовж 38. паралелі. Справді цей кордон, довжиною в 320 км, визначений в якраз вибрано Корейський півострів 1945 р., є штучним і схематичним, однак він заслуговує на вирішення, бо вздовж 38. паралелі тягнеться від побережжя до побережжя гірський ланцюг, висотою до 1200 м, що творить рід природньої роздільної лінії. Цей гірський ланцюг протинають 4 південно-північні просмики-сполучення, які, хоч майже через цілий рік придатні до вжитку автами, однак використовування їх тяжкими возами залежить від пори року й від погоди. Ще недогіднішою виявляється справа з використанням східно-західних шляхів, що є менш численні

далеко поступив розвиток ракети. Знання є тільки, що будова таких ракет є надзвичайно важкою, а переліс, дуже коштовною річчю. До цього можна б ще додати, що за оцінкою американських фахівців, такі керовані на віддалі ракети є одиноким зброєю для успішного побороування бомбовиків на великих висотах.

Суть воєнного досвіду

і в ще гіршому стані.

З причин цих кепських комунікаційних умовин, прикордонні частини США (24. корпус) мали багато труднощів, аби безперервно налагодити постачання, ще тоді, коли большевики на північ від 38. паралелі були «мирно» наставлені і навіть часами дозволяли вживання доріг на північно-корейському терені.

Американська 7. піхотна дивізія, що складала прикордонну сторожу на 38. паралелі, утворила вздовж неї ланцюг, спочатку з 25, опісля з 15 постів, силою однієї групи або чоти. Біля 2—8 км, поза ланцюгом постів стояли в поготівлі, на важніших точках, 6 сотень 32. піх. полка, впоперек цілої Кореї. Часто був у сотні тільки 1 старшина. Становища сотень справді укріплювано, однак ціла охорона кордону була дуже проблематичною. Цілий ряд наскоків на американські прикордонні пости, утворив від 1946 р. постійну алярмову ситуацію вздовж цілої 38. паралелі.

Після відходу 24. корпусу з Кореї, прикордонне становище ще більш загострилось тому, що новостворювані південно-корейські частини мали характер радше поліційних і в жадному випадку не могли заступити американських окупаційних частин.

Творення південно-корейської армії американською мілітарною місією стримувала та обставина, що США з політичних причин хотіли обмежити бойову силу молоді армії. Правдоподібно, були у Вашингтоні побоювання, що сильна південно-корейська армія може підтримувати самостійну політику Південної Кореї, що було б немилим для США і ОН.

1. Порівняння з Італією

Війна, що її ведеться так далеко від Європи в Кореї, може легко бути оцінювана невірно. Для полегшення оцінки буде краще приглянутись зблизька її умовинам. При тому не забуваймо, що всі порівняння є завжди тільки приблизно вірні.

Корея є менш-більш так само велика і має подібну поверхню до Апеннінського півострову на південь від Л'юмбардії, отже скидається на італійський «чобіт», без зап'ятка й кінця пальців.

Обидва півострови мають довжину 700—800 км. Якщо ширина італійського чобота становить коло 200 км, то корейський півострів має біля 300 км завширшки. І тут приходимо до першого цікавого ствердження: в Кореї є сьогодні приблизно така сама кількість збройних сил, як в Італії при кінці другої світової війни. Тоді стояло в Італії біля 600—700 тисяч альянтів проти коло 800 тисяч німців. Також і число дивізій в Кореї тепер і в Італії тоді є майже однакове. П'ять боків альянтів було в Італії в квітні 1945 17 дивізій, з того 7 американських. Сьогодні мають американці в Кореї знову 7 дивізій, а кількість всіх дивізій ОН дорівнює знову приблизно 17. (8—9 південнокорейських, 7 американських, а інші контингенти ОН — біля 2 дивізій).

Проти 17 дивізій альянтів в Італії стояло біля 31 італійсько-німецьких дивізій, сьогодні стоять в боротьбі проти військ ОН 33 комуністичні дивізії. Те, що ці червоні дивізії є чисельно менші, ніж колишні дивізії держав осі, не відіграє важливої ролі, бо й бойовий стан військ осі в Італії був нижчий від належного.

Останню паралелю можна навести, порівнюючи повітряні сили. В Італії мали альянти в квітні 1945 р. беззастережну перевагу в повітрі. Коло 1500 їх літаків переважали німецько-італійську повітряну флоту в пропорції майже 10:1.

Подібний стан був і в Кореї при кінці 1950 р.: в тому часі мали біля 1200 альянтських літаків беззастережне панування в повітрі, і червоні повітряні сили майже зникли з корейського терену. Тільки принагідно вилітали поодинокі мисливські літаки з безпечної Манджурії в корейський повітряний простір; але вони ніяк не впливали на хід тодішніх подій.

Це порівняння воєнних дій в Кореї з Італією мало на меті лише зіставити бойові акції на одному й другому терені та зробити їх приступнішими. Очевидно не йшлося тут про порівняння німецьких військ із комуністичними.

4. липня ген. Мек-Артур зажадав негайно протипанцерної зброї, передусім, матеріалу, який є під рукою. 7. липня відлетів транспортний літак з біля 600 ракетами до Японії; днем пізніше другий, з біля 400 ракетами, 20 базаками і трьома інструкторами. Відразу ж почались підготовчі курси.

Рівно 14 днів пізніше видано першу протипанцерну зброю частинам, а після дальших трьох днів базуки нищили вже ворожі танки. Отже в 2½ тижнях заведено нову зброю на фронті, що був розташований понад 10.000 км. від місця продукції тієї зброї.

Також советський мисливський літак МІГ 15 не можна назвати цілком новою зброєю, так само, як і його протипанцерники П 80 (Шутінг Стар) та П 86 (Сабр). Все ж такі повітряні бої між цими ракетними літаками можуть дати цінний досвід для пізніших повітряних битв більшого розміру.

Де, однак, поділась уся інша нова зброя, яка мала б зовсім змінити обличчя війни? Атомові бомби, далекосяжна зброя, бактеріологічні або хімічні бойові речовини не були ще дотепер вжиті, так само, як і інша таємна зброя, що служила б не так масовому знищенню, як радше фронтовим діям.

Є доведено, що атомові бомби, далекосяжні ракети кермовані на відстань, трійливі гази й бактеріологічні бойові речовини є готові до вжитку, але є застереження щодо їх застосування.

2. Стара чи нова зброя?

Після того, як наступ червоних у Кореї викликав інтервенцію США в рямях ОН, можна було вичитати в кожній газеті, що Корея буде пробним тереном для нових родів зброї, подібно як це було в Іспанії під час громадянської війни 15 років тому.

Дотепер нічого подібного не сталося. А навіть навпаки, можна завва-

жити, що впродовж 10 місяців війни не було вжито насправду нової зброї ні по одному, ні по другому боці. Американська 89 мм (3,5 цалів) «базука», яку ще можна б найскорше вважати за нову зброю, була сконструйована ще перед війною в Кореї, як дальше вдосконалення малої базуки з другої світової війни.

Залишілось, однак, при цій зброї, бо її заведення до частин було вершком американської імпровізації. Не зважаючи на те, що випробування 89 мм базуки закінчено ще в 1949 р., почалась фабрикація амуніції до неї щойно в червні 1950 р., лише на кілька днів перед початком війни в Кореї. При кінці червня 1950 р. було готових лише декілька сотень ракет, складених в арсеналі на східному побережжі США. Самі ж базуки були розташовані в іншому арсеналі на Середньому Заході, отже у відстані 1500 км; в піхотній школі у форті Беннінг вишколено лише декілька людей в орудуванні цією зброєю.

Вживання масових середників нищення в корейській війні має свої винятково небезпечні перспективи, що далеко виходять поза застереження моральної природи.

Дотепер старалось командування ОН обмежити військові дії виключно до корейського терену і навіть було схильне радше зрезигнувати з успішного поборювання ворога, аби тільки не поширити театру війни. Крім цього, є ще інші неменш важливі мотиви проти вживання масової нищівної зброї: **почуття солідарності азійських народів**. Ми в Європі дуже недоцінюємо цей фактор, частинно з причини незнання стосунків, частинно з фальшивих політичних уявлень.

Азійські народи є дуже вразливі і легко схильються до переконання, що дії народів білої раси слід вважати за вплив їхньої расової зарозумілості. Останні століття дали їм доволі причин саме так думати. Тому теж нічого дивного, що вже нині азійські провідні політики вважають вжиття атомової бомби проти Японії за варварський акт, на який здобулась біла нація проти азійського народу, але ніколи не здобулась б на вжиття її проти європейського народу. Обставина, що атомову бомбу не вжито проти Німеччини, а тільки проти Японії, впевнює їх в їхньому недовір'ю; аргумент, мовляв, атомова бомба при кінці війни в Європі не була ще готова, не є ними признаний.

Серед таких обставин доводиться командуванню США не легко рішитись на приказ вжиття атомової бомби в Кореї, і така постанова буде ухвалена тільки тоді, коли змусять до цього дуже серйозні причини. Але навіть тоді вирінає питання, чи військові користі, осягнені вжиттям атомової бомби, зможуть рекомпенсувати політичну невдачу, спричинену втратою симпатій серед азійських націй.

Саме завдяки жахливому діянню масової нищівної зброї, набрала вона справді виняткового значення. 1915 р. можна ще було дозволити собі, без більших застережень, вжиття бойових газів, чие діяння обмежувалось тільки фронтом. 35 літ пізніше набрали ці справи куди іншого аспекту і сягають нині глибоко в сферу полі-

Хлопці з дев'ятої батареї

(Докінчення з 7 стор.)

першої гармати. Командир гармати перевіряє настанову, всі нервові, неспокійні. Перший стріл! Що там діється на фронті? Може наш стріл перерішить вагу бою?... Може він вдарить якраз у найпекучіше місце ворога?! Бачу, як гармаші хрестяться нишком. І мені на душі, як при першому в житті цілунку. Вєсь дрижу! Перший стріл на Москву!

— Вогонь!!

Ще ніколи так грімко не гримнула перша гармата, ще ніколи не блиснула так різко. Трава поклатась докола неї на мить, воздух стрепенувся, розірваний на шматки, птахи в лісі втихли. Заговорили ми!

Напружено дивимось на зв'язкову ланку. Добре пішло... чи може?...

Ще тямлю чорну точку, що так швидко зникла у віддалі, ще у вухах дзвенить регіт залізного ядра, а вже нова команда. Не дають часу розкошувати, переживати; там же бій, ми рятуємо наших!!

Мала поправка до цілі, і всією батареєю барабанний вогонь... Гррримм!!.. Гррримм!!... Грррримм!!...

Ліс гомонить, фронт розгоряється вогнем гармат, бій іде! Гармаші скидають блюзи, скидають сорочки, сонце праяжить, а ми стріляємо. Скоро чуємо вогонь, ворог наступає, ми б'ємо по ньому. Боже, якби наші кулі могли так вбивати, як наші думки! Жодна не повинна впасти в поле, кожна в ціль!

Гармата має в собі щось чарівне, щось з духа її творця залягло в її будову, в її метал. Вона має душу, вона відчуває бій так, як ми всі, вона з нами, вона не стріляє байдуже, ні! Вона стріляє за Україну, за наших помордованих батьків, за роки неволі, за всі кривди нашому народові! Вона мститься, як і ми! Вона скаженіє розпеченим гирлом, і набоїв літають, як її смертельні цілунки в сторону ворога.

Мушу сказати, що я перестав відчувати страх. Вся моя увага була зосереджена на вогні, на набоях, на точному стрілянні. Уривки звітів говорять про успішну оборону, про замішання серед ворожих мас, про відступ ворга. Передаю хлопцям ці вістки. Кричать, сміються, плачуть і стріляють. На перегони! Гармати розпеклись, трава впала від вогню додолу, смерть стартує з нашого становища, як спушена з припони фурия. До полудня триває наш перший бій. Ми вистріляли майже всю муніцію. Але ми зупинили ворога, ми встелили поле перед нашою піхотою, ми показали, що вміємо! Кількома кінцевими стрілами хор. Горбач гасить ворожу протитанкову гармату разом з обслугою. Фронт тихне...

(Далі буде)

тики. Таким чином стоїмо нині перед особливою ситуацією: військові частини ОН у Кореї не можуть зужити приготованих масових нищівних засобів проти непроглядних людських мас, що їх кидає ворог до боротьби.

(Закінчення буде)

ДО УВАГИ НАШИМ ЧИТАЧАМ!!

Рішенням редакції «Вістей» проголошується великий різдвяний

КОНКУРС

на новелю, оповідання або спогад, зв'язані тематично з Різдвом Христовим. В конкурсі можуть брати участь усі наші ПТ Читачі і Симпатички, як теж усі українські вояки, розсіпані по широкому світі.

УМОВИ КОНКУРСУ:

1. Тематика різдвяна. Бойові дії, вишкіл, перебування в полоні — до вибору можна теж писати одному авторові на кілька тем.
2. Величина твору: 200—250 рядків по 37 букв у кожному.
3. Остаточний термін надсилання конкурсних праць: 1. XII. 1951.
4. Надіслану працю позначити гаслом або псевдонімом, а окремо в закритій конверті подати своє ім'я, прізвище та точну адресу.

Редакція призначає такі нагороди за найліпші праці:

- 1-ша нагорода: 10.— ам. дол. або їх рівновартість у книжках;
- 2-га нагорода: 5.— ам. дол. або їх рівновартість у книжках;
- 3, 4, 5, 6. нагороди у вартісних книжках;
- 7, 8, 9, 10. нагороди: цілорічна передплата «Вістей».

Закликаємо якнайширші кола нашого воєцтва і всіх наших друзів та симпатиків і читачів нашої Газети взяти численну участь у конкурсі! Редакція застерігає собі право еwentуального вміщення відповідної праці в новозапланованому збірнику-книжці.

Не надумуйтеся, а сідайте й пишіть! Пишіть Ваші враження, пишіть спогади, пишіть оповідання з Вашого власного воєцького життя-буття! Тямте, що час поглинає пам'ять і вкортці Ви забудете багато з того, що ще сьогодні у Вас є живе і свіже! Тому — всі ставайте до великого Різдвяного Конкурсу «Вістей»

Поштова скринька

Сьогоднішню поштову скриньку починаємо листом нашого друга **Т. Цішкевича з табору Герсбрук** коло Нюрнбергу. Лист настільки характеристичний, що наводимо його повністю без будь-яких скорочень.

«По довгих стараннях, при співучасті місцевого осередку СУМ-у мені вдалося zorganizувати Академію в честь Бродів. Академія відбулась 28. 8. 1951 в приміщенні таборової ІМКА-залі та при участі всього українського громадянства. В обох українських церквах була відправлена панахида, а при висипанні могили, вкритій вінками та квітами, стояла почесна сумівська варта. Рівно о год. 17,30 я відкрив Академію і попросив присутніх вшанувати пам'ять поляглих однохвилинною мовчанкою; опісля, по короткому вступному слові, прочитав присланий мені вами реферат, під час якого присутнім котилися сльози з очей. Після реферату п. Рубчак виголосив деклямацію п. з. «Друзям з-під Бродів». Другий вірш п. з. «Броди» сказав я сам. Закінчили ми свято національним гімном, після чого всі розійшлися додому.

Але одно нам дуже прикро, як пригадати, що кол. члени 1 УД взагалі нічого не причинилися до організування свята, а то були цілком сторонні люди, а головнo сумівці, як рівно ж дуже стає прикро, коли я, кольпортер, дістаючи 5 чисел «Вістей»,

ношу їх цілий місяць по табору і лише 2 продаю. Як це не сором перед тими, що пішли і поклали свої буйні голови в нерівному бою під Бродами?»

В першу чергу, вважаємо за свій обов'язок висловити свою подяку в імені наших друзів, що полягли під Бродами і їх родин, нашому другові **Т. Цішкевичеві** і членам Спільки Української Молоді в Герсбруку. Що ж до кол. дивізійників в цьому таборі, які не вважали за відповідним допомогти вшанувати пам'ять своїх поляглих товаришів, то просимо їх бодай прочитати наступного листа в нашої поштової скриньці, який Головна Управа Братства отримала від однієї з матерів, пані **Павлини П. з Шікаго**, чий двос синів не вернулися з-під Бродів:

«Не можу описати свого зворушення книжкою „Броди“. Передова доповнила те глибоке почуття, і я добре виплакалась, та наче й легше стало на душі. Кажу „наче“, бо без сліз не можу читати далі. Для моєї наболілої душі те все засильне і заблизьке, як, думаю, і кожному українцеві, а не то що матерям, що віддали на жертвник своїх найдорожчих. Читала я частинами, бо забагато розпучливого жалю по кожному прочитаному розділі...»

Зрозуміли, кол. дивізійники з Герсбруку?

Тепер прочитаємо листа з Австралії. Ось що пише друг **Куцик, із Сіднею**:

«Я незвичайно втішився як прочитав Ваше оголошення в сіднейській «Вільній Думці», що появилася книжка «Броди», яка багатьом нагадає роки 1943—1945, зокрема, тим, що були членами «могили». ... Думаю, що пригадуєте собі мою скромну особу ще зі Львова, або з «Фюріху», з залі ч. 1, хоча я там не мешкав постійно, але зате постійно ночував на ліжку Романа Бойка... Друг Лисак пам'ятає мене ще теж мабуть із тих чи давніших часів.»

Пам'ятаємо. Ми певні навіть, що Роман Бойко теж певно Вас пам'ятає, хоч його ліжко тепер віддалене на декілька тисяч кілометрів від Вашого (віримо, що маєте вже своє власне), бо він у Канаді. Привіт!

Наші австралійці взагалі доволі активні, хоч трудно їм, мабуть з огляду на специфічні умови, себе взаємно знати. Одне є певне, що постає вже потреба організованості наших друзів на тому терені. Ось що пише друг **М. з Аделаяді**:

«...Нас тут в Аделаяді з Першої Дивізії коло п'ятнадцятьох чоловік; по цілій Австралії, думаю, найдеться „трохи“ більше. Чи не могли б ми з Вашого дозволу заснувати відділ Братства? Якщо можна і потрібно, то прошу надіслати статут і належні інформації.»

Чи «можна і потрібно», то найкраще Ви можете оцінити на місці. Нам здається, що вже час, щоб і в Австралії постала теж станиця Братства. Вітаємо щиро вашу ініціативу. Решта листом.

Комунікати Головної Управи

Організаційний Реферат

Дня 29. вересня 1951 р. відбулось чергове засідання Головної Управи, на якому обговорено і вирішено ряд таких поточних справ:

1. Одобрено плян Редакційної Колегії щодо видання Календарця Українського Вояка і основної праці про 1 УД.
2. Доручено сот. В. Козакові й п. П. Трачові зайнятись справами Ліквідаційної Комісії, згідно, допильнувати, щоб вона довела до кінця своєї праці.
3. Висловлено побажання до Організаційного Референта унормувати справу видачі виказок і остаточно призначити відпоручника на Австралію.

В засіданні брали теж участь представники Управи Станиці Мюнхен в особах: голова д-р Прокопович, члени Управи: д-р Левицький і п. Я. Кульчицький.

Спільно з делегатами Станиці обговорено справу участі в святі Покрови і вирішено одногосно взяти в ньому участь.

Дня 5. жовтня 1951 р. відбулися в приміщенні УСХС ширші сходина членів Станиці Мюнхен. В сходинах брало участь 47 членів Станиці. По вичерпній дискусії над справою матеріального забезпечення членства вибрано семичленну Підготовчу Господарчу Раду, що її очолив д-р Левицький.

Завданням П. Г. Ради буде простудіювати можливості підшукування варіатів праці для членів, згідно,

Сотник М. Ліпінський з Америки, відомий багатьом друзям, як «Тато», пише:

«Броди» викликали кольосальне зацікавлення, і якщо книжка є цікава, попит на неї буде великий. (Попит є: мабуть, книжка є цікава. **Ред.**) Я, як давній «Тато» пророкую «дітям» великий успіх і радію з глибини серця. Крім того, моральний успіх книжки мусить бути великий, бо всі роблять великі очі, що в час такої декон'юнктури хлопці з-під Бродів не стали блягузлами і даліше високо несуть прапор України. Тому я з глибини душі дякую особливо Головній Управі за її велику відвагу підняти такого великого діла в нинішніх важких часах, та за той труд, що Головна Управа вклала в це велике діло.

Дуже мені шкода, що я нічого не знав, що «Броди» лядаються до друку. Я був би дещо написав. Але думаю, що нагода буде ще не одна, і тому також дещо приготую Вам.»

Дякуємо, за дотеперішню матеріальну збіркову допомогу і чекаємо на «моральну».

А тепер наведемо ще зміст листа, пересланого нам нашим представником на Бельгію від одного із «Старої Войни»:

«Звільняю Вас з відповіді на поставлене питання щодо історії УД, бо саме тією історією є «Броди», про що я переконався після перечитання книжки. Як бувший вояк, я дуже

евентуально заложення власних підприємств. Рівно ж доручено П. Г. Раді зайнятись мешканевою справою. Сходина пройшли при живій участі багатьох дискусантів в нарадах.

Станиця Братства Мюнхен взяла дуже активну участь у влаштуванні Діловим Комітетом, що в його склад увійшли майже всі (не увійшла УНГ-а) українські комбатантські організації, Святі Покрови — Святі Зброї. Доповідь на святі вголосив член Братства д-р Л. О. Ортинський, декламувала п. М. Лисяк, співав хор Братства під керівництвом п. Я. Яримовича. При вщерт виповненій залі Віртшафтсміністерієм пройшло це перше, заходами всіх комбатантських організацій влаштоване свято, з повним успіхом.

КОМІСІЯ ПРАВНОЇ ОБОРОНИ

повідомляє, що не зважаючи на скреслення 1 УД з листи ворожих до США організацій і на принципову згоду американських еміграційних чинників допустити кол. членів 1 УД до переселення до США, ІРО довгий час й даліше приміювало свої старі критерії й не признавало ДП-статусу кол. воякам 1 УД. Щойно на домагання й з'ясування справи українськими компетентними чинниками перед ДП-Комісію у Вашингтоні, компетентні чинники Вашингтону зробили заходи перед Головною Квартирою ІРО в напрямі виведення зміни політики відносно кол. членів 1 УД. Ці заходи увінчалися успіхом й дня

високо ціну бувших вояків 1.УД, які переходили майже той самий шлях, що наші «Усуси» в рядах бувшої австрійської армії. Як нашою метою той, так і Вашою під час другої світової війни, була служба нашої Батьківщині. Спочатку нас критиковано так само, як і вас, але історія щодо нас сказала вже своє слово, так само скаже і про 1.УД, яка входила в склад німецької армії. Моїм бажанням, як старого ветерана першої світової війни і наших визвольних змагань, є те, щоб усі українські вояцькі організації були об'єднані так, як це бувало на фронті, в обличчі ворога братерською любов'ю, залізною дисципліною й безпартійністю. Політику залиштим тим, що покликані її робити. Наш вояцький обов'язок є служити Батьківщині. Запевняю Вас, що ми, як колишні вояки, знайдемо між собою спільну мову. Під кінець прошу передати Вашому Братству мій щирий привіт, а зокрема Редакції «Вістей» прошу побажати від мене успіхів в її важкій праці і витривалості.»

Ми ніколи не сумнівались у тому, що «Стара Война» оцінить наше військове діло і післявоєнний труд як слід. Свідчить про це рецензія Романа Купчинського про книжку «Броди» в «Свободі», свідчать і такі листи, як наведений. Дякуємо за привітання й побажання; витривалості нам вистачить.

26. X. 1951 Головна Квартира ІРО в Женеві повідомила телеграфічно Контроль — Центри в Німеччині про пристосування до 1 УД цих самих критеріїв що до членів балтійських дивізій.

Тим рішенням уможливлено правнотформально кол. воякам 1 УД скористатися з дозволу американських еміграційних чинників на переселення до США. Зараз вносять вояки 1 УД позбавлені ДП-статусу апеляції до дотичних Контроль-Центрів. Як на практиці поставляться місцеві чинники до нового розпорядження Головної Квартири ІРО ще не знати а тим самим не знати чи зможуть вони скористатися з переселення. Остав ще дуже короткий час на полагодження переселенчих формальностей, яких першою передумовою є посідання ДП-статусу. Найближчі тижні покажуть чи й яка кількість кол. вояків зможе переселитися.

Реферат Публікації

подає до відома, що починаючи з 11. числа за вересень цього року розмір місячника «Вісті» збільшується до 12 сторінок.

Редакція «Вістей» докладає з свого боку всіх зусиль, щоб вдержати, а го й збільшити теперішній рівень і розмір журналу. Тепер голос за нашими читачами й прихильниками. «Вісті» зможуть задержати теперішній розмір тільки тоді, коли всі кольпортери будуть своєчасно вив'язуватися з своїх обов'язків і присилати належність до адміністрації. Рівночасно обов'язком кожного члена Братства, кожного кол. вояка 1 УД є докласти всіх зусиль, щоб приєднати якнайбільше передплатників, переводити збірки на пресовий фонд, кольпортувати всі видання Братства.

Проситись всіх кольпортерів і представників Братства присилати замовлення на «Календарець Українського Вояка», що цими днями поступить до продажу. Ціна примірника в Німеччині — 1 нм., в США і Канаді 0,50 центів, в усіх інших країнах поза Європою — рівновартість 0,50 ам. центів.

Звертаємо увагу, що лишилось іще поглядно мале число примірників книжки «Броди». У власному інтересі просимо спішитися з замовленнями, тим більше, що не є предбаченим друге видання книжки. Замовлення просимо слати на адреси наших представників, подані на останній сторінці.

З огляду збільшення розміру місячника «Вісті», починаючи з 1. січня 1952 р. ціна на «Вісті» підноситься, як слідує:

	поод. число	річно
в США й Канаді	— 0,20 дол.	2,40 дол.
в Німеччині	— 0,40 нм.	4,80 нм.
в Англії	— 6 п.	6 ш.
в Австралії	— 8 п.	8 ш.
— в інших європейських країнах		
рівновартість 0,40 нм, в заоканських		
— рівновартість 0,20 дол.		

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ!

Видавши 12 чисел місячного журналу «Вісті», ми станули на порозі наступного, можна б сказати, третього етапу нашої видавничої праці.

На першому етапі ми видавали спочатку циклостигилевий інформаційний листок, на другому ми змінили його на друковані 4 сторінки, а опісля побільшили розмір журналу, видаючи його на 8-ох, часом на 12-тьох, а раз навіть (в річницю Бродів) на 16-тьох сторінках. Так, як на першому етапі ми взагалі не визначали ніякої твердої ціни на наш журнал, так на другому ми, здобувши довір'я читачів і поширивши їх коло, були примушені встановити постійну, хоч справді мінімальну ціну на наш журнал (в перерахуванні на «військову валюту», наші «Вісті» коштують дві цигарки).

Тепер, після однорічного регулярного видавання журналу, ми вирішили, у зв'язку з побільшеними вимогами наших читачів, побільшити теж і розмір журналу. Побільшити розмір — це значить одночасно підвищити якість, піднести технічний рівень, додати більше кліш, заставок, зробити кращим мистецьке оформлення тощо. Кожний зрозуміє, що це значить — піднести ціну журналу.

Ми не підносимо її набагато: «Вісті» коштуватимуть, починаючи з наступного числа, замість двох — чотири цигарки. Замість 20 — 40 пф., замість 10 — 20 центів. Нам здається, що варто видати таку «суму» раз на місяць на власну газету дивізіоніків. При тому не забувайте, що дотепер ніхто з нас в редакції чи адміністрації «Вістей», ніхто з авторів, не отримав ні ситика гонорару! Якби ви знали, які карколомні штуки доводилось нам робити (не зважаючи на вашу допомогу), щоб зв'язати кінець з кінцем, ви б такі остовпіли. Але ми видали 12 чисел наших «Вістей» і хочемо видавати далі!

Почавши з наступного числа, «Вісті» виходитимуть регулярно (так, як, до речі, і останніх кілька чисел) в розмірі 12 сторінок і коштуватимуть:

	поод. число	річно
в Німеччині	— 0,40 нм.	4,80 нм.
в США й Канаді	— 0,20 дол.	2,40 дол.
в Німеччині	— 0,40 нм.	4,80 нм.
в Англії	— 6 п.	6 ш.
в Австралії	— 8 п.	8 ш.
— в інших європейських країнах рівновартість 0,40 нм. в заокеанських — рівновартість 0,20 дол.		

Починаємо черговий етап нашої праці і віримо, що ви нам у цьому допоможете!

ЧИТАЧІ В АНГЛІЇ!

Звертаємо увагу всіх читачів «Вістей» в Англії на те, що почавши з минулого місяця, зайшла зміна на становищі представника Братства кол. Вояків 1 УД в Англії. Дотеперішній представник Братства і «Вістей» п. Е. Гарасимчук був примушений з причини переобтяження обов'язками зрезиґнувати з нашого представництва. Представництво Братства і «Вістей» на терен Англії перебрав п. Володимир Гузар, 17 Gregory Boulevard, Nottingham, England, — до якого просимо звертатись в усіх справах щодо Братства кол. Вояків 1 УД і «Вістей» та розчислитися з ним за розкольпоровані примірники нашого журналу.

КАЛЕНДАРЕЦЬ
УКРАЇНСЬКОГО
ВОЯКА

1 · 9 · 5 · 2

ського Вояка! Там він знайде в ясній і короткій формі все те, що може йому кожного хвилини бути знов потрібне. Календарець Українського Вояка допоможе Вам втримати Ваше набуте знання, відкриє перед Вами прозорий образ елементарного військовознавства, буде Вашим другом, що пригадає Вам не один милий спогад із таких ще недавніх днів, коли всім нам було дано тримати міцно зброю в руках! Тому набувайте Календарець Українського Вояка!

Ціна примірника 1 нм. або 50 ам. центів.

З огляду на обмежений наклад, замовлення приймається негайно на адресу Редакції Вістей. Прохасмо поспішити з замовленнями!

Помертна згадка

Ділимося з нашими друзями по зброї сумною вісткою, що 6.10. ц.р. помер, після довгої й важкої недуги, в шпиталі для туберкульозно хворих в Ісхойд-Парк, Англія, кол. вояк 1 УД

ВАСИЛЬ СТАНИСЛАВ ДИДА,

учасник боїв під Бродами.

Покійний народився 3.3.1924 р. в селі Черчин, пов. Яворів.

Спи спокійно, дорогий друже, хай чужа земля буде Тобі легкою...

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

В друкованому в попередньому 8. (10.) числі «Вістей» спомині дес. В. Гоцького сталося в наслідок коректорського недогляду кілька помилок, які тепер справляємо.

Прізвіще автора: замість В. Гоцький має бути: В. Гоцький; замість пор. Кривчук має бути: пор. Клевчук; замість «шпісом» Ромауком має бути: Ромауком; замість Чивета має бути: Чикета; замість Криветко має бути: Кривешко; замість Ястучука має бути: Ясінчука; замість д-р Стефанов має бути: д-р Стефанюк; замість Сирота має бути: Сірота.

Накладом Гол. Управи Братства 1. УД УНА вже невдовзі з'явиться репрезентативний календарець українського вояка на 1952 рік. Розмір календаря — понад 100 сторінок вигідного кишенивого формату! Календарець дбайливо оформлений, на доброму, тонкому папері і з довготривалою обкладинкою.

ЗМІСТ: Календар, історіографічні дані про людність і величину українців та світу, великий календар історичних дат України, доведений до останнього часу, точний календар історичних дат 2. світової війни (досі ніде не публіковано!), докладні дані про 1. УД УНА, інформаційні дані про Братство кол. Вояків 1. УД УНА, історія української зброї від найдавніших до найновіших часів, військовознавство, побудова армій, найновіші здобутки в ділянці військовознавства, найновіші винаходи і багато іншого.

Календарець Українського Вояка стане найближчим і потрібним другом кожного колишнього й теперішнього вояка-українця всякої армії.

Кожний вояк-українець мусить роздивитись у Календарці Українського Вояка і короткій формі все те, що цікавить

кожного хвилини бути знов потрібне. Календарець Українського Вояка допоможе Вам втримати Ваше набуте знання, відкриє перед Вами прозорий образ елементарного військовознавства, буде Вашим другом, що пригадає Вам не один милий спогад із таких ще недавніх днів, коли всім нам було дано тримати міцно зброю в руках! Тому набувайте Календарець Українського Вояка!

Ціна примірника 1 нм. або 50 ам. центів.

З огляду на обмежений наклад, замовлення приймається негайно на адресу Редакції Вістей. Прохасмо поспішити з замовленнями!

ПОЖЕРТВИ

на «ВИДАВНИЧИЙ ФОНД»

Братства кол. Вояків 1 УД УНА
На весіллі п-ва О. і Б. Панасюків, в Мюнхені, 20 жовтня ц.р. жертвувало за ініціативою п. Ю. Копистянського на пресовий фонд Братства 67,50 нм. — Жертводавцям щира подяка.

Передплату просимо висилати на адреси представників «Братства»:

- 1) Австрія: В. Яворський, Salzburg, Lehenerkaserne, Austria.
- 2) Англія: В. Гузар, 17 Gregory Boulevard Nottingham, England
- 3) Аргентина: Ярослав Рибалт, Calle Arias 3342 Buenos Aires Rep. Argentina
- 4) Бельгія: Р. Герасимович, 9 rue des Brasseurs, Louvain, Belgique.
- 5) Іспанія: Т. Барабаш, Donoso Cortes 63, Madrid, Espana.
- 6) Канада: В. Гриньох, 76 Dewson St., Toronto, Ont., Canada.
- 7) Німеччина: Е. Шипайло, München 2, Dachauerstr. 9/II, Germany.
- 8) США: О. Городиський, 1358 N., Campbell Ave., Chicago 22, Ill., USA.

Адреса Редакції і Адміністрації «Вістей»: Е. Schypajlo, München 2, Dachauer Straße 9/II